

RUDAR

... Glasilo slovenskih rudarjev ...

Izhaja trikrat na mesec in sicer vsak prvi, drugi in četrti četrtek v mesecu, z datumom naslednjega dne. Naročnina znaša za celo leto 4 krone, za pol leta 2 kroni in za četrta leta 1 krono. Posamezne številke po 10 vinarjev. Reklamacije so poštnine proste. Nefrankirana pisma se ne sprejmejo. Rokopisi se ne vračajo. Inserati po dogovoru. Uredništvo in upravnništvo lista je v Zagorju ob Savi.

Ljudski shod v Zagorju.

Pod predsedstvom sodruga Repovša, Čepina in Ulleta se je vršil v nedeljo dne 26. novembra ob 3. uri popoldan v dvorani gosp. Riharda Michelčiča na Toplicah javen ljudski shod z dnevnim redom:

1. Občinske volitve.
2. Naši nasprotniki.

K prvi točki je govoril

sodrug Čobal.

3. decembra bodo v Zagorju v „Sokolskem domu“ obč. volitve od pol 8. zj. do 1. pop. Pri teh volitvah se bodo potegovala za občinski zastop tri stranke: socialno-demokratska, liberalna in klerikalna. Ker imamo dve nasprotnici, ki sta bili že do sedaj v občinskem zastopu, se je treba ozreti najpopreje na delovanje starega občinskega odbora, preden izpregovorimo o programu naše stranke. Pred dvema letoma, ko so bile občinske volitve, sta se klerikalna in liberalna stranka združili proti delavski stranki. Pri tej združitvi pa so se tudi domenili, da se mora vsak predlog, ki bi prihajal od socialno-demokratskih občinskih zastopnikov odkloniti, pa naj bo še tako opravičen. Ako bo kaj posebno dobrega, ponove v poznejših sejah sami ta predlog. Da je to res, potrdijo klerikalni zastopniki danes sami. Prvo delo, ki se je v občini izvršilo, je bila volitev starešinstva in raznih odsekov. Za župana so volili najbolj nesposobnega liberalca in sicer zategadelj, ker je najzagrizenejši nasprotnik delavstva. V starešinstvu so nas seveda tudi potisnili na stran, čeravno smo imeli največje število prebivalstva za sabo. Dokaz temu je, da smo pri zadnjih volitvah napram trem nasprotnim strankam zmagali z dvema kandidatom. Podpirali so klerikalno in liberalno stranko tudi Nemci. Kar je najbolj žaljivo za stranko, je bilo to: Na predlog socialno-demokratskih občinskih odbornikov se je ustanovil ubožni odsek. Pri volitvah v ta odsek pa so, čeravno smo jih opozorili, da pripuste vsaj enega delavskega zastopnika vanj, volili v ta odsek tri popolnoma nezmožne moške klerikalne in liberalne stranke. Njihova nezmožnost se je najsijajneje dokumentirala s tem, da odsek sploh ni mogel delovati. Ker socialno-demokratski odborniki nista hotela glasovati za liberalnega župana, so nas takrat obkladali z najgršimi psovkami. „Slovenski Narod“ nas je slikal kot največje izdajalce slovenskega naroda, ker smo glasovali s sedanji liberalnimi kandidati, ki so jih takrat proglašali za nemčurje, za opozicionalnega kandidata. Sedaj, ko jim je klerikalna stranka odpovedala ljubezen, pa so se obrnili do svojih nekdanjih sovražnikov, da jim rešijo potapljačo se barko. — Socialno-demokratske kandidate so pred dvema letoma pobijali ravno s temi argumenti kakor danes, da bodo, če pridejo v občinski odbor, vse premoženje razdelili revežem. Razlika je danes samo ta, da takrat delavci niso imeli volilne pravice, za premožne ljudi je bilo to agitacijsko sredstvo seveda privlačno. Sedaj pa hodijo tudi okolo revežev, katerim obetajo podpore, mogoče in nemogoče stvari. Pred par dnevi so bili liberalni agitatorji pri nekem takem revežu po noči, da bi mu napisali kandidate in so mu pri tem obetali podporo.

Mi socialni demokratje jim seveda danes ne obetamo ničesar, pač pa bodite uverjeni, da bodo socialni demokratje vedno delali v blagor prebivalstva, in z vso silo nastopili proti koruptnemu gospodarstvu liberalcev, ki so honorirali iz občinske

ske blagajne ljudi za njim opravljeno politično delo.

Občinska pota v Zagorju se popravljajo samo takrat, kadar prebivalci pošteno zaropotajo. Da bi pa županstvo iz lastne iniciative kaj storilo, to se pri nas ne zgodi nikoli. Nasprotno prosilce puste čakati po štiri do pet mesecev na rešitev njihovih prošenj. Ravno tako je pri posipanju okrajne ceste. Kadar pograbi blato na kupe, ga puste navadno tako dolgo, da se razleže zopet po cesti. Človek bi se na takih kupih po noči lahko pobil. Često posiplje po navadi župan sam s svojimi ljudmi, namesto da bi dal posipanje na dražbo, on pa bi samo nadzoroval, da bi se delo točno izvrševalo. Toda menda se zdi zagorskemu županu bolj komudno biti zaeno izvrševalec in nadziretelj pri snaženju in posipanju cest!... Ako zmagajo socialni demokratje, se bo tudi v tem oziru napravila temeljita remedura. — Razsvetljava ima skoraj že vsaka hribovska vas. Pri nas v Zagorju pa nimamo niti ne ene svetilke. Če pride tujec ob pol 8. zvečer z vlakom, ne more priti v Zagorje, ker je prav lahko, da pade v Medijo ali pa ostane v blatu! Da to škoduje tudi razvoju tujskega prometa, je samo po sebi umljivo. Socialni demokratje smo tudi v tem oziru v občinskem odboru vložili primerne predloge. Predlogi so bili sicer sprejeti, ali županstvo se ne gane. Tudi vodovod bi že lahko imeli, če bi bilo nekoliko več eneržije in volje za delo. Sedaj imamo sicer odsek, kako daleč so že z delom, to se odteguje naši vednosti, ker so preprečili, da bi prišel socialni demokrat v vodovodni odsek. Da bomo tudi v tem oziru znali uvaževati potrebe prebivalstva, tega pač ni treba še posebej naglašati. Ustanovitve občinske hranilnice je že stara potreba. Sedaj imamo tu dva denarna zavoda, ki prinašata posameznikom izdatne dobičke. In če zmagajo socialni demokratje, bomo tudi na tem polju izvajali svoj program, da bo imela občina lahko lepe dohodke, ki bodo v prid vsem občanom. — Poštenost in zavednost zagorskih volilcev je porok, da bodo v svojem lastnem interesu 3. decembra glasovali za socialno-demokratsko listo ter enkrat za vselej pomedli s kliko, ki občinske koristi identificira s svojimi osebnimi koristmi.

(Več minut trajajoče ploskanje in odobravanje je sledilo govornikovim besedam, pač dokaz, da so volilci že do grla siti klikarskega gospodarstva.)

Predsednik Repovš vpraša, če se oglasi kdo k tej točki k besedi. Ker se pa nihče — navzoči liberalni kandidatje so s svojim molkom očitno sami pritrjevali govornikovim besedam — poda predsednik k točki: „naši nasprotniki“. besedo drugemu govorniku.

O tej točki je govoril

sodrug Vek. Mrak.

Govornik razpravlja najprej obširnejše o našem razmerju do klerikalne stranke. Razen socialno-demokratske stranke pridete pri volitvah v občinski zastop zagorski resno v poštev še dve stranki: klerikalna, ali kakor se sama imenuje, Slovenska ljudska stranka, in pa liberalna, ali takozvana narodno-napredna stranka. Nekaj gospode, ki se tudi rada stranko igra — imenujemo jo rudniško stranko — pride le toliko v poštev, v kolikor s svojimi glasovi podpre zmago te ali one ostalih strank. Da smo med temi strankami klerikalni stranki načeloma najodločnejši nasprotniki, to je tako jasno, da tega pač ni treba še posebej naglašati. Vsakemu, kdor pozna

le ABC našega svetovnega naziranja in našega strankarskega programa, mora biti jasno, da socialen demokrat klerikalcu drugega biti ne more nego neizprosljiv nasprotnik. Med socializmom in klerikalizmom zeva tak prepad, da ga nobena sila na svetu premostiti ne more. Tako zgodovina kakor sodobno delovanje klerikalizma narekuje nam socialnim demokratom spoznanje in prepričanje, da imamo iskati uresničenja naših teženj samo v neizproslem boju proti klerikalizmu. In pri najmanjših vsakdanjih političnih akcijah nas vodi uverjenje, da bo zastava rdeče internacionale zaplapolala sama na razvalinah črne internacionale. To je resnica, ki je socialnim demokratom ni treba posebej pripovedovati, ki je pa socialen demokrat tudi nikdar ne pusti izpred oči. Pred to resnico si tudi takrat ne zapiramo oči, kadar bi nam posebne lokalne razmere diktirale v našo momentano korist morda drugo taktiko. In tako nam to spoznanje daje smer tudi pri sedanjih agitaciji za volitve v občinski zastop zagorski. Tudi tu so za nas edino merodajna načela. In če bi se po vzoru liberalcev hoteli poditi za mandati, če bi se nam šlo edino in samo za mandate, potem verujte mi, nam ne bi trebalo za to prav nikakšnih ženskih agitatoričnih sposobnosti, zadostovalo bi nam kakih deset procentov liberalne brez značajnosti, pa bodite prepričani, da bi vsa zagorska liberalna klika ležala strta in polomljena na tleh. Mi vemo, da je klerikalna stranka najhujša sovražnica svobodnega delavstva, nikdar ne bomo pozabili vseh mogočih lopovščin, ki jih je zagrešila že ta stranka nad slovenskim ljudstvom, ki ga niso samo enkrat prodali za groše strankarsko-političnih koncesij, vse to nam je dobro znano in naša dolžnost bodi delovati na to, da se te resnice prejalisej zave vse slovensko ljudstvo, ali to nam ne sme jemati objektivnega pogleda, da ne bi odkrito priznali, da specialno v Zagorju klerikalna stranka nad našo stranko in delavstvom še daleč ni zagrešila toliko lopovščin, kakor jih ima na vesti izvestna zagorska liberalna klika. Govorim o kliku, ker mi ne prihaja niti na kraj pameti, da bi k tej kliku prišteval pametne in poštene zagorske liberalce. Spomnim samo na Čobalov proces. Osebo sodr. Čobala tu lahko izvzamemo, ker gre tu za delikt bolnega strankarskega fanatizma, ki bi, če bi Čobala ne bilo, ravnotako lahko zadel kako drugo osebo. Ta proces je žalosten dokument politične nemorale, ki se žal na Slovenskem menda še dolgo izkoreniniti ne bo dala. Saj je najžalostnejši simptom naše politične zaostalosti, toda se najde še stranka, ki tak ostuden boj, tako infernalno hudobijo proklamira za reševanje slovenskega naroda... In glejte! Klerikalcem smo po pravici trn v peti, ali resnica je, da zagorski klerikalci v boju proti nam niso nikoli tako nizko padli kakor liberalci. Spominjam nadalje na otvoritev „Sokolskega doma“. Takrat se vas je po liberalnem časopisju zmerjalo za barabe in tolovaje. Vsekakor se sedaj tem „barabam“ in „tolovajem“ pri volitvah prilizujejo. In zapet moramo priznati, da se zagorski klerikalci še niso tako daleč izpozabili. Kakor se iz tega izprevidi, bi nam lokalna korist brezdvomno narekovala, da bi šli s politično značajnejšim nasprotnikom proti strankarski hudobiji. Niti lokalnih niti osebnih zažrtkov ne bi bilo, da bi se z značajnejšim nasprotnikom združili proti trhli liberalni kliku. Torej, podarjam še enkrat, trebalo bi nam samo nekaj procentov liberalne brez značajnosti, da bi vsi liberalni kandidatje, kakor so dolgi in široki, telebnili na tla. In liberalci so se tudi že zbalili in tresli, da jim

enako vrnemo z enakim. Sodili so kar po sebi, zato so se zmotili. Ako so zagorski liberalci pred dvema letoma zastavili svojo svobodomiselnost, letos pa so zastavili svojo narodnost, potem kvečjemu dokazuje, da bi se ti ljudje za mandate tudi hudiču zapisali, nikakor pa jim to nedaje pravice, da bi našo stranko tako nečuvno žalilistem, daj o primerjajo sebi. Socialni demokratje smo stranka načel, ki jih nimamo samo na papirju, marveč se tudi v praksi po njih ravnamo. Socialna demokracija je stranka, sloneča na znanstveni podlagi. In to je ravno tisto, kar navdaja slehrnega socialnega demokrata s tistim ponosom, ki mu daje moč, da hodi po ravnih potih socialističnih načel. Socialni demokratje si kot svetovna stranka svoje politike in taktike ne bomo nikdar dali diktirati od malenkostnih osebnih in lokalnih ozirov. In zagadelj tudi mi zagorski socialisti zagorskih klerikalcev ne bomo gledali in sodili kot specifično zagorsko prikazen, če bi bili tudi naši najboljši osebni prijatelji, jih bomo vsikdar presojali edino samo kot del svetovnega klerikalizma, ki je našim stremljenjem nabolj nevaren. In proti temu naravno socialni demokrat ne sme poznati druge parole nego neizprosen boj. In s tem je dano tudi naše stališče pri predstojećih volitvah: s klerikalci ni mogoča nikakšna skupnost!

Preidimo sedaj na liberalno stranko. Če sem jo imenoval stranko, sem izkazal tej skupini političnih demagogov, nezasluzeno čast. To sploh ni nobena stranka, to je čisto navadna klika gostilniških politikantov, ki imajo prej vse druge lastnosti, samo sposobnosti ne, ki pa hočejo vendar celo zagorskim delavcem nariniti kot občinske komandante. Jaz sam sem rekel nekoč nekemu pametnejšemu zagorskemu liberalcu, da naj krenejo na drugo pot ter pričenejo stvaren političen boj. Dokler bodo eksistirala razredna nasprotja, bodo obstajale tudi razne stranke kot političen izraz teh razrednih nasprotij. Socialni demokratje smo pretrežno misleči ljudje, da bi si to resnice zanikali hoteli. Res pa je, da nam ne more biti vse eno, če so politične manire nasprotnika dostojne ali rokovnjaške. Končno ima politični boj tudi svrhu, da ljudstvo izobrazuje, dočim ga nedostojen boj, ki ga prakticirajo n. pr. liberalci, samo trapi in demoralizira. Stvarnega in dostojnega boja pa so zmožne samo stranke, ki se pred vsem same zavedajo, kaj so in kaj hočejo. Ne zanikavam, da bi se z resnično napredno in svobodomiselno stranko pri vseh razrednih nasprotjih dala delati vsaj vzajemno protiklerikalna kulturna politika.

Sedaj pa pogledjmo, kakšna je naša liberalna klika. Pred vsem moram konstatirati, da ta klika sama ne ve, kaj hoče. Zagorski klerikalci so del velike in resne stranke, ki se prav jasno zaveda svojih stremljenj. Naši liberalci pa so ljudje, ki si privoščijo pred vsem prav izdatno avtonomijo. Ta avtonomija obstoja v tem, da na svojo pest neumnosti in lopovščine uganjajo. Ti ljudje imajo lahko sto pisanih programov, lahko slišijo sto Reisnerjevih govorane, rezultat bo menda zmiraž ta, da na zadnje sploh ne bodo vedeli, pri čem da so. No, pa da ne bodo rekli, da jim s to sodbo krivice delam, čujmo še drugo plat zvona. Naši vodilni zagorski liberalci so jako ošabni gospodje in imajo o sebi najboljšo mnenje; prepričani so celo, da imajo tudi nekaj soli v glavi in tudi nekaj programa. Torej poslušajmo jih, kaj pravijo.

Pred vsem pravijo, da so narodni. To je glavni del njihovega programa, ki ga izvajajo na najrazličnejše načine. Eni se od časa do časa za narod temeljito napijejo. In priznati jim moram, da so zelo navdušeni in požrtvovalni. Kadar jih to navdušenje vrže že pod mizo, pa bodo še pod mizo zdihovali za narod. (Smeh.) Njihova navdušenost se razvija včasih tako visoko, da jim vzame celo zavest. Nekaj Sokolov rešuje narod tudi stem, daliki pouličnim barabam mirne ljudi na cesti brez vsakega povoda prav pobalinsko napadajo... (ogorčeni fejklci.) — Tudi svobodomiselni, pravijo, da so. Seveda se ta svobodomiselnost začne in konča

pri zabavljanju na farje. — Pogledjmo sedaj, kako ta svoj program politično rešujejo. Pred dvema letoma so reševali narod. Reševali so ga na kredit. (Smeh.) Pošla so jim sredstva, pa so vzeli iz svojega programa svobodomiselnost, jo lepo zavili ter jo nesli v farovško politično zastavljalnico. Kajti s klerikalno pomočjo so takrat reševali narod. In kako so milo stekali pri tem. Mene takrat ni bilo še tu. Ali odkritosrčno moram priznati, da je takratno stokanje po liberalnih listih delalo name ta vtis, kakor da bi na zagorskih hribih že stala pripravljena vsenemška armada, ki je čakala samo na socialno-demokratičen signal, pa bi se bila liki morskemu valu razlila po rodoljubni dolini zagorski. (Splošen smeh.) — Letos pa se je stvar obrnila na drugo plat. Letos rešujejo baje svobodomiselnost, seveda tudi to na „puf“. (Krohoh.) Vzeli so iz najskrivnejšega kotička svojega srca svojo najdragocenejšo svetinjo, narodnost, jo zavili v frankfurtarsko culo ter jo nesli hraniti tja tistim gospodom, o katerih so bili še pred dvema letoma trdno prepričani, da imajo tako velikanške želodce, da lahko ves zagorski narod pohrustajo pri enih samih občinskih volitvah. (Splošen krohoh in ironični medklci.) — Tako rešujejo liberalci narod in tako rešujejo svobodomiselnost. Kaj bodo vendar reševali čez tri leta, za to smo lahko opravičeno radovedni. Če se bo na „puf“ pri njih sploh še kaj rešiti dalo!...

Vidite, takega nasprotnika imamo v zagorski liberalni kliki. Resnično bi takemu nasprotniku izkazali preveliko čast, če bi o njem sploh resno razpravljali. Ne prihaja mi na misel, da bi to kliko indentificiral z vsemi zagorskimi naprednjaki. Odkrito priznam, da je v Zagorju cela vrsta značajnih in inteligentnih liberalcev, ki jih bolijo te razmere in bi jih radi izpremenili. Ali kaj, ko pa je politična atmosfera oficijelnega zagorskega naprednjaštva tako okužena, da se očitno noben mož z zdravim želodcem blizu ne upa.

Rekel sem že, da je naše razmerje do klerikalcev tako, da je z njimi vsakršna zveza kratkomalo izključena. Zato gremo samostojno v boj. Liberalci se tega zavedajo. In računajoč na našo politično značajnost menda mislijo, da si smejo na naš konto dovoljevati razne zahrbtnosti. Ta gosdoda je očitno prepričana, da nas sme vsak dan parkrat oblatiti, da imamo pa mi na zadnje le še dolžnost, da jih izvlečemo iz njihovega lastnega blata. Vdali so se kolosalni zmoti, da smo socialni demokratje nekaka prostovoljna rešilna družba bankrotiranih liberalcev. To bolezen jim bo treba temeljito skurirati. Mi smo stranka, katere pota gredo preko klerikalcev in liberalcev. Ako nas pa hočejo liberalni klikarji po vsej sili prepričati, da bi bilo na vsak način v interesu javne anažnosti, da se ta Avgijev hlev temeljito izkida, potem je vsekakor lahko mogoče, da se lepega dne znajdejo vsi pošteni elementi, da izvršijo to koristno delo... Poraz te ošabne, sicer pa plitve in nezmožne klike je predpogoj k temu, da zavladajo tudi v Zagorju enkrat civilizirane strankarske razmere. Zato bodi pri teh volitvah naša deviza: Nobenega glasu klerikalcem, pa tudi ne liberalcem! (Dolgotrajajoče ploskanje je bilo dokaz, da je govornik govoril iz srca vseh navzočih, seveda izvzemši nasprotnikov, ki očitno niso imeli posebnega dopadajenja nad govornikovimi izvajanjmi.) Ker se nihče ni več oglašil k besedi, je sodrug Repovš zaključil s pozivom, da stori vsak socialen demokrat pri volitvah svojo dolžnost, ta impozantni shod.

Gibanje med rudarji v Pruski Šleziji.

Na Angleškem pripravljajo rudarji generalno stavko, da si pribore minimalni ših 8 mark. Na Nemškem povprečne mezde še dolgo let ne bodo tako visoke; mezde na Nemškem znatno nazadujejo in so v posameznih okrožjih padle tako nizko, da dajejo opravičeno povod resnim narodno-gos-

podarskim skrbem. Letni zaslužek nemškega rudarja je po podatkih rudniških uradov znašal povprečno:

	1908. mark	1909. mark	1910. mark
V Dortmundskem okrožju	1494	1350	1382
V Gornji Šleziji	1016	968	964
V Saarskem okrožju (Saar)	1182	1136	1122
V Achenskem okrožju	1409	1344	1375
V Spodnji Šleziji	1000	975	974

Padle so plače torej povsod. Dočim se v posameznih revirjih zopet kaže tendenca na boljše, gre mezdna vsota v Spodnji Šleziji neprestano nazaj. To je tem žalostnejša prikazen, ker so plače tam itak že najslabše in bi vsako nadaljno poslabševanje v sedanjih časih draginje nižje (spodnje)-šlezjskega rudarja dovedlo v naravnost obupen položaj. Številoma se izraža poslabševanje mezde sledeče: Od leta 1907. do danes (1911.) se je mezda pri šihu poslabšala za 13 fenigov, oziroma pri 300 šihitih za 39 mark. Ako se uvažuje, da je imel v l. 1907. denar še veliko večjo kupno moč nego letos, potem se lahko konstatira, da morajo spodnje-šlezjski rudarji v časih draginje in oderuštva živiti z mnogo manjšimi denarnimi sredstvi živeti nego so v časih cenejših živili, ko so imeli večje dohodke. Da morajo take razmere tudi zadnjega nezavednega nemškega rudarja — nemškega, pravimo, ker slovenskega menda tudi najhujše stradanje ne bo zbudilo... —, to se samo po sebi razume.

In res v Spodnji Šleziji prav sumljivo vre. Do sedaj se je oblika meznega gibanja, ki je vzniknilo iz te nezadovoljnosti, držala v ozkih mejah. Delavski odbori so pri svojih ravnatelstvih vložili prošnjo, da se rudarjem zboljša plača za 15 procentov. Ta prošnja je bila kratkomalo odklonjena. Toda ker je bila beda rudarjev le preočita, so direktije med oženjene rudarje razdeljevale zelje in krompir po lastni ceni. Take vrste pomoč mesto mezdne doklade je rudarje le še bolj razburila. Prvič je kakovost tega blaga ponajveč jako slaba, drugič pa se daje pri razdeljevanju prednost raznim „dobrim elementom“ — po slovensko lizunon in klečepalcem — in uradnikom.

Zvišanje plač v denarju so rudniške uprave odklonile s trditvijo, da so se produkcijski pogoji pri spodnje-šlezjskem premogu jako poslabšali, in da so se dalje z uvedbo osemurnega delavnika zvišali tudi produkcijski stroški. Kako neresnična je ta trditev, izhaja že iz tega, da je prej pri 12urnem delovniku posamezen rudar izkopal povprečno 186 ton premoga, sedaj pri osemurnem delavniku pa izkoplje 198 ton premoga. In še iz nekega drugega vzroka je trditev rudniške gospode neresnična. Ena največjih rudniških družb n. pi. je v svrhu moderniziranja svojega obrata in za razne naprave najela posojila v znesku 4 milijonov mark. Ta posojila naj bodo do leta 1926. poravnana in družba odpisuje približno 200.000 mark letnih amortizacijskih kvot od čistega dobička, ne da bi hotela priznati, da predstavljajo ti in drugi odpisi dobičke, ki jim jih ustvarjajo rudarji. — Politika petih spodnje-šlezjskih družb, ki so se združile v sindikat, gre za tem, da bi potom čim najnižjih plač kolikor mogoče ceneno producirali in gornje številke tudi dokazujejo, da se jim je dosedaj posrečilo dobivati v ta namen cenen človeški material. Ali izredno močno izseljevanje šlezjskih delavcev proti zahodu in sedanje resno gibanje med do sedaj najbolj zadovoljnimi delavci, to je vendar jasen dokaz za to, da se bliža ta izkoriščevalna politika spodnje-šlezjskih rudniških knezov in grofov svojemu koncu. — Da, da, povsod se rudarji gibljejo in se potegujejo za svoje pravice in koristi, samo velika večina slovenskih rudarjev čaka menda še na nekakega kralja Matjaža!...

Dr. Benkovičovo izdajstvo.

Ko so bile zadnje državnozbornske volitve, tedaj je tedanji kandidat in sedanji državni poslanec dr. Benkovič ni vedel najti dovolj sladkih in prilizljivih besed, da bi zvalil slovenske rudarje v svojo mrežo in bi dobil njih glasove. Kaj je vse obetal zgovorni gospod kandidat tedaj in kaj so za njim obetali zanj agtirajoči kaplani in fajmoštri! Mi pa poznamo klerikalno notranjost dr. Benkoviča do dna pa smo že tedaj vedeli, da poslanec protidelavske stranke

ne bo nikdar zastopal delavskih interesov iz enostavnega razloga, ker jih po načelih svoje stranke ne more. Tega so se zavedali tudi slovenski rudarji in zato je bilo presneto malo tistih kalinov med našimi rudarji, ki so sedli na dr. Benkovičeve limanice.

Naši rudarji so imeli prav, ni bilo treba dolgo čakati pa smo bili priče zvitega dr. Benkovičevega napada na koristi rudarjev. Pred kratkim smo namreč videli igrati gospoda dr. Benkoviča sramotno vlogo zagovornika koristi velikega rudniškega kapitala. V parlamentu je prišel v razpravo predlog prepovedi otroškega in ženskega dela v rudnikih. Podzemeljsko delo škodi še krepkim ljudem, kaj šele nežni ženski in otroški naravi. Samoposebi je tedaj umevno, da mora biti vsak pameten in pošten ljudski zastopnik za to, da se to delo čimprej odpravi. Kaj pa je storil naš dični dr. Benkovič? Šel je, pa je hotel zavleči kar najhitrejšo rešitev tega predloga s tem, da je predlagal, naj se odkaze predloga posebnemu rudarskemu odseku, ki ga še sploh — ni, ne pa že obstoječemu socialno-političnemu odseku. Ta rudarski odsek bi se moral šele ustanoviti in bi torej predloga lepo dobo počivala, medtem ko pride lahko v socialno-političnemu odseku takoj v razpravo. Socialno demokratični poslanec sodrug Muchitsch je temeljito in po zasluženju okrcal dr. Benkovičevo protidelavsko postopanje. Dr. Benkovič je bil zelo v zadregi, odgovarjal je sodrugu Muchitschu kakor učenec, ki se ni naučil, kar mu je dal učitelj. Končno je obračunal z dr. Benkovičem še sodrug Seitz, ki je vzel dr. Benkoviča prav pošteno v roke, češ da bi bil poseben rudarski odsek prijeten le rudniškemu velekapitalu, ki bi v njem zavračeval rešitev te predloge do sv. Nikoli. Pribijemo še enkrat: **Dr. Benkovič je hotel zavleči rešitev predloge o otroškem in ženskem delu v rudnikih, kar bi bilo vseč samo rudniškim kapitalistom. Zastopal je torej interese rudniškega kapitala proti delavcem. In to si bodo naši rudarji dobro zapomnili.**

Zavarovanje proti nezgodam pri rudarjih.

Socialno-demokratični poslanci Cingr, Seliger, Reger, Muchitsch, Glöckl, dr. Schacherl in tovariši so vložili v poslanski zbornici sledeči predlog: Zavarovanje rudarjev se nahaja že leta sem v stanju neprestanih kriz.

Delovanje bolniških blaganj bratovskih skladnic je popolnoma nepovoljno. Glede bolniške podpore, zdravniške pomoči, zdravilnih pripomočkov in zdravilniških inštitucij so bratovske skladnice za bolniškimi blagajnami industrijelnih delavcev daleč nazaj.

V še slabšem stanju se nahajajo provizijske blagajne. Leto za letom narašča število blagajn, ki so pasivne. Skušalo se jih je sanirati, ali ta akcija se je izvajala z najbrutalnejšimi sredstvi. Krčile so se tako pravice aktivnih članov kakor likvidne rente, prispevki pa so se zvišavali, kar se je v posameznih revirjih večkrat v kratkih rokih ponavljalo. Povprečna letna provizija enega invalida je znašala v letu 1906.:

Rudniško glavarstvo	Za polnopravne člane	Za nepolnopravne člane
Praga	239 K 59 v	178 K 67 v
Dunaj	253 K 73 v	226 K 69 v
Celovec	227 K 42 v	203 K 81 v
Krakov	224 K 30 v	132 K 30 v

Pri provizijskih blagajnah bratovskih skladnic brez aktivnih članov je znašala letna provizija enega invalida povprečno v vsej državi 121 K 82 vin. Povprečna letna provizija za eno vdovo polnopravnega člana bratovske skladnice je pa znašala v letu 1906. 95 kron 48 vin. povprečni letni podporni prispevek za siroto po takem polnopravnem članu 36 K 36 vin. Povprečna letna renta za vdovo po v službi ponesrečenem ne polnopravnem članu 65 K 80 vin., povprečna letna podpora za siroto takega člana 29 K 33 vin. Pri tem treba vpoštevati, da so to samo povprečne številke, tako da se dobivajo naravno še veliko nižje rente in podporni prispevki. Te številke pač zadostno dokazujejo, da je postalo zavarovanje rudarjev pravcata karikatura (spaka) socialnega zavarovanja in da že davno ni več v stanju izpolnjevanja svoje naloge.

Med tem pa se pritožbe rudarjev nikakor ne omejujejo samo na to, da so rentni in podporni prispevki prenizki. Skuša se marveč pasivne bratovske skladnice tudi na ta način sanirati, da se delavcem in njihovim zaostalim (vdovam ali sirotam) dosega njihovih pravic kolikor mogoče otežkoči. Neštevilnim delavcem, ki so za delo popolnoma nesposobni in ne morejo več dobiti nobenega dela, se rente kratkoma na podlagi zdravniškega mnenja od rudniških posestnikov odvisnih zdravnikov odtegujejo. Ako postane kak rudar za delo nesposoben, si mora po navadi šele potem tožbe izsiliti svoje pravice in dolgočasno poslovanje razsodišč mu kolikor le mogoče otežkoča priti do pravice. Vkljub vsemu temu pa je cela akcija saniranja brezuspešna, neprestano zviševanje prispevkov in reduciranje rent dovaja do rastoče ogorčenosti med rudarji, čisto tudi do stavk. In bratovske skladnice, ki za delavce tako malo store, pri vsem tem rudniški posestniki zlorablajo še kot sredstvo, da oropajo delavce koalicijske pravice in pravice slobodnega kretanja.

Vzpričo današnjega pravnega položaja je ničevno vsako upanje, da bi se te škandalozne razmere odpravile. Reforma zavarovanja rudarjev je neodložljiva naloga zakonodaje in kot prvi korak te reforme je neizogibna vpeljava zavarovanja proti nezgodam pri rudarjih. Vzpričo strašno velikega števila rudniških nesreč bo taka odredba provizijske blagajne bistveno razbremenila in s tem neznosne razmere vsaj nekoliko ublažila.

Potrebo zavarovanja proti nezgodam za rudarje je priznala tudi vlada v svoji predlogi o socialnem zavarovanju. Ker pa zahtevajo nepristojne razmere takojšnjo (hitro) odpomoč, ker postajajo vsako leto nove bratovske skladnice pasivne, ker žrtve rudništva vzpričo vladajoče draginje živili s prenizkimi rentami in podpornimi prispevki absolutno ne morejo več izhajati, rudarji nikakor več ne morejo čakati, dokler kak obsežen zakonski načrt o socialnem zavarovanju ne bi zakon postal. Razbremenitev bratovskih skladnic z uvrstitvijo rudarjev v zavarovanje proti nezgodam, to je zahteva nujne potrebe, ki se mora takoj izvršiti.

Vlada je v svoji predlogi predlagala vpeljavo stanovsko-zadružnega zavarovanja proti nezgodam pri rudništvu. Toda rudarji so se soglasno izrekli proti temu načrtu. Uresničenje tega načrta bi zavarovanje proti nezgodam za rudarje popolnoma izročilo njihovim najzagrizenejšim nasprotnikom, uprava bi bila zelo otežkočena in delavci bi v pravnih sporih samo pod jako težkimi in dragimi pogoji mogli priti do svojih pravic. Že danes nastajajo pri teritorialnih zavarovalnih zavodih jako veliki neredi vsled tega, kar so okrožja teh zavodov prevelika, ker obsegajo kraje s čisto različnimi razmerami in delavske sloje različnih narodnosti, ker so razsodišča od bivališč in delavnih mest delavcev preveč oddaljena ter ne morejo zadovoljevati njihovih jezikovnih potreb. Kakšne težkoče bi šele nastale, kadar bi rudarji cele države bili zavarovani pri enem samem zavodu! V smislu zahteve celokupnega rudniškega delavstva predlagamo, da se zavarovanje proti nezgodam za rudarje ne poveri stanovsko-zadružnemu zavodu, da se temveč prenese na teritorialne zavarovalne zavode. Iz teh razlogov stavimo predlog, da sprejme poslanska zbornica sledeči zakonski načrt:

Člen I.

V rudnikih, ne izvzemši rudosledov in pri napravah, spadajočih k njim, uposleni delavci in obratni uradniki so proti posledicam obratnih nezgod v smislu zakona z dne 28. dec. 1887., drž. zak. št. 1 ex 1888., zavarovani. Zavarujejo se potom teritorialnih zavodov proti nezgodam.

Člen II.

Provizijske blagajne bratovskih skladnic niso dolžne dajati rente kakemu članu, ki je postal za delo trajno nesposoben, ko je bil ta zakon postal že pravomočen.

Določbe § 5. zakona z dne 28. julija 1889., drž. zak. št. 127, o podpori za zapuščenice v slučaju smrti kakega člana ali provizionista ostanejo v veljavi, ne krateč uporabljanja določb

§ 7, zakona z dne 28. decembra 1887, drž. zak. št. 1 ex 1888.

Člen III.

Določbe paragrafov 37 in 38 zakona z dne 28. julija 1889, drž. zak. št. 127, se izpremene v tem smislu, da se po § 38 priznane podpore razdele na zavarovalne zavode proti nezgodam in na provizijske blagajne bratovskih skladnic v tem razmerju v kolikor nastanejo za te zavode iz velikih splošnih nezgod (Massenverunglückungen) višji izdatki.

Člen IV.

Naloge, ki so bile potom zakona z dne 28. decembra 1887, drž. zak. št. 1 ex 1888, odkazane političnim oblastem prve inštanice in obrtnim nadzornikom, imajo pri izpeljavi zavarovanja proti nezgodam v členu I. tega zakona imenovanih oseb izvršiti rudniške oblasti.

Člen V.

Ta zakon stopi v veljavo na dan njegovi objavi sledečega 1. januarja.

Člen VI.

Izvršitev tega zakona se poveri ministru notranjih del in ministru za javna dela.

Glede razprave se predlaga, da se odkaze ta predlog socialno-političnemu odseku.

Eldorado izkoriščevalcev v Dalmaciji.

Na jugu naše „ljube“ domovine, v Siveriću in Velusiću (Dalmacija) so tudi premogokopi. Dve rudniški družbi in sicer avstrijska: italijanska premogokopna družba „Monte Promina“ in premogokopna družba „Dalmatia“ opravljata tu funkcijo brezobzirnega izkoriščanja rudarjev. Do sedaj pri imenovanih premogokopnih družbah uposlenih kakih 900 rudarjev, ki jih rudniški mogotci po vseh pravilih umetnosti tlačijo in izkoriščajo. In sicer te reveže tem lažje izkoriščajo, ker ponajveč ne znajo niti čitati niti pisati, kar je, takole mimogrede rečeno, tudi košček avstrijske kulture. Pod takimi pogoji prihaja tudi misel organizacije prav težko do veljave, tako da so ti delavci rudniški gospodi, v pravem pomenu besede na milost in nemilost izročeni. Toda v zadnjem času se je tudi med temi dalmatinskimi trpini začela probujati razredna zavest, tako da so si ustanovili vplačilnico Unije avstrijskih rudarjev, ki šteje danes nad 400 članov. Predno je prišlo do te ustanovitve, so se morale premagati velikanske zapreke. Sedaj pa, ko je organizacija že ustanovljena, delajo rudniški uradniki in oblasti z nečuvnim pritiskom, da bi mlado organizacijo zopet uničili. Tamkajšnji orožniki zasledujejo našega zaupnika pri vsakem koraku. Tamkajšnji stražmojster je zaupniku naravnost prepovedal rudarje organizirati. Med tem pa delajo tudi mogotci avstrijsko italijanske premogokopne družbe s vsemi mogočimi sredstvi, da bi organizacijo uničili. Tako je bilo 1. novembra brez vsakršnega stvarnega vzroka odpuščenih od dela 12 rudarjev. Intervencija zaupnika je ostala brezuspešna. Rudniško vodstvo se z našim zaupnikom sploh ni maralo razgovarjati. Odslovljenim delavcem se reče, da naj si pri socialnih demokratih poiščejo dela. S tem bode rudniška gospoda seveda malo opravila. Kajti prej ali slej bo ta ošabna gospoda tudi v Dalmaciji morala računati z organizacijo.

Strokovni pregled.

s Generalna stavka britskih rudarjev. Konferenca britskih rudarskih zvez, ki je dne 14. in 15. novembra zborovala v Londonu, je sklenila z večino 128.000 glasov, da občno glasovanje o pričetku generalne stavke odgodijo do 20. decembra. Med tem naj se povabijo podjetniki na narodno konferenco z zastopniki federacije rudarjev, da se skupno pomenijo o meznem vprašanju. Na konferenci se je poročalo, da so rudniški posestniki v Srednji Angležki v minimalno plačo načeloma privolili, med tem ko so rudniški posestniki v Severni Angležki in na Šotskem zahtevali minimalne plače skoraj popolnoma odklonili, rudniški posestniki v Južnem Walesu pa so to zahtevo sploh brezpogojno odklonili. Razporejen je na konferenci je bilo zelo napeto, zlasti so bili waleški rudarji ogorčeni nad zadržanjem rudniških posestnikov. Razporejen je za generalno stavko je med britskimi rudarji splošno.

Dopisi.

d Zagorje ob Savi. (Izjava.) Proti moji vednosti sem prišel na meni povsem nerazumljiv način na kandidatno listo liberalne stranke za občinske volitve. Izjavljam tem potom, da to kandidaturu odklanjam, ker kot socialni demokrat sploh ne morem in tudi ne maram biti kandidat liberalne stranke. — Zagorje ob Savi, dne 26. novembra 1911.

Nikolaj Kovač.

Slehrni rudar,

ki misli resno na izboljšanje svojega gospodarskega položaja,
mora biti član Unije avstrijskih rudarjev!

Razne stvari.

r 18 rudarjev ponesrečilo. Kakor javljajo iz New Yorka, je v premogokopu Botton-Greek v Virginiji vsled eksplozije ponesrečilo 18 rudarjev, med njimi štiri inženirji. Inženirji so bili ravno zaposleni pri reviziji rudnika, ki se vrši vsakega pol leta, ko je nastala eksplozija. Do sedaj so spravili na dan 16 trupel ponesrečenih delavcev, ki so bila grozno izmrvarjena. — Kapital zahteva neusmiljeno svoje žrtve.

r Blaznost marinizma. Angleška admirali-teta je nedavno izdala izvestje o izdatkih za mornarico vsake posamezne velesile. Po tem izvestju so znašali v letu 1901./2. izdatki za angleško mornarico 667,445.980 mark, dočim je ta vsota v letu 1911./12. poskočila na 897,645.940 mark. V morje je bilo spušenih ladij z vseh skupno težo 223.820 ton. Britska mornarica šteje 134.000 ljudi. V letu 1901./2. je bilo izdanih za nove gradnje 208,405.120 mark, a v letu 1911./12. 351,337.540 mark. Nemška mornarica, kakor pravi izvestje, je od l. 1901. znatno napredovala. V tem letu so znašali izdatki za mornarico 191.600.000 mark, dočim je moštvo štel 31.157 ljudi. Tekoče leto pa so izdatki poskočili na 660.635.760 mark, a število moštva je znašalo 60.805 ljudi. Nadalje je zanimljivo, da je v letu 1901. za marinizem najeto posojilo 75 milijonov mark, a tekoči proračun ima zabeleženo posojilo preko 100 milijonov za mornarico. Pred 10 leti odobrena postavka za nove gradnje je znašala 93,068,460 mark, dočim predvidja sedanji proračun 234,317.180 mark. Izdatki Italije za marinizem so se v poslednjih desetih letih podvojili. V letu 1901. znašali so izdatki za mornarico 98,253.229 mark, dočim proračun za leto 1911./12. predvidja 167,598.800 mark. Tudi število moštva je v tem času poskočilo od 26.750 na 30.580 oseb. Posamezni proračuni so iznašali za mornarico v letu 1901./2.

Francoska	276,045.320	mark
Rusija	197,165.320	"
Avstro-Ogrska	36,425.680	"
Zedinjene države	320,248.760	"
Japonska	891,717.840	"

1911./12.

Francoska	334,107.640	mark
Rusija	265,407.520	"
Avstro-Ogrska	103,047.640	"
Zedinjene države	531,691.420	"
Japonska	176,076.300	"

Kakor se iz te tabele lahko razvidi, ni Avstro-Ogrska glede mornarice nič zaostala. Kar se tiče državnih dolgov, militarizma, marinizma, birokratizma in klerikalizma, se je naša monarhija vsikdar prizadevala biti med prvimi. Toda to je tudi edini napredek, s katerim se lahko baha Avstro-Ogrska. In če se pomisli, kakšne vsote se tu za take svrhe mečejo v morje, potem se pač niti najmanj ni čuditi, da narod obupava vsled bede in revščine. Take razmere ne morejo več dolgo trajati. Tu pač veljajo za današnjo kapitalistično družbo besede: „Perditio tua ex te, Israel!“

r Štetje brezposelnih delavcev v Monakovem na zimo v l. 1912. Mestni magistrat v Monakovem je dovolil 3000 mark v namen, da se vrši meseca februarja 1912 s pomočjo strokovnih organizacij štetje brezposelnih delavcev. Tudi deželni zavarovalni in statistični urad je naprošen, da sodeluje pri štetvi brezposelnih, da se s tem zadobi potrebni material za brezposelno zavarovanje. Razen tega je na Francoskem minister za javna dela in socialno oskrbo dne 22. junija 1911 odredil, da se imajo ustanoviti pri vseh statističnih oblastvih posebni odbori da študirajo brezposelnost. A v Avstriji?

r Potresna katastrofa. 200 delavcev živih pokopanih. V rudniku Promrose pri Johannes-

burgu v Transvaalu je velikanski potres 200 delavcev živih pokopal. Rešilna akcija se je morala opustiti, ker se boje nadaljnjih potresnih sunkov in nočejo na ta način rešiteljev samih pograti v smrt. V bližini rudnika stoji na tisoče sorodnikov zasutih delavcev, ki si hočejo o njihovi usodi biti na jasnem. Baje je prav malo upanja, da bi tudi le enega še živega spravili na dan.

r „Crveni kalendar.“ Jugoslovanska socialistična zadruga „Naša snaga“ v Zagrebu je izdala jako ličen delavski koledar — „Crveni (rdeči) kalendar“. Knjižica ima jako lepo poučno in zabavno vsebino. Priporočamo jo sodrugom, ki razumejo hrvatski, da jo naroče. En izvod stane 50 vinarjev. Naročila sprejema „Jugoslovanska socialistična zadruga „Naša snaga“ v Zagrebu, Ilica 55.

r Boj proti amerikanskemu trustu za izdelovanje pečiva. V Kansas City so imeli ameriški pekovski delavci svoj kongres. Amerikanska pekovska Zveza šteje 20.336 članov. Hud boj pa se je pričel proti pekarskemu trustu, kateri se je ustanovil s 50 milijoni dolarjev. Velikanske tovarne se zidajo, po vseh večjih krajih Amerike, da se tako spravi pekovski obrt v oblast par magnatov. Tudi mline hoče trust pokupiti. Quo vadis?

r Statistika krvavih sodb na Dunaju. Zaradi dogodkov 17. septembra in naslednjih dni so dunajske sodnice obsodile doslej 173 oseb, in sicer 82 zločincev v ječo, oziroma težko ječo, 91 oseb zaradi prestopkov in pregreškov v zapor, oziroma v strog zapor. Kazni „zločincev“ znašajo 51 let, 3 mesece in 23 tednov, kazni obsojencev zaradi prestopka in pregreška pa 4 leta, 10 mesecev in en teden. Vsega skupaj torej 56 let, en mesec in 24 tednov. Ako k temu prištejemo še mnogoštevilne policijske kazni in dobo preiskovalnega zapora, ki jo je predsedalo kakih 200 ljudi, tedaj dobimo povprečno 64 let. Poleg pet smrtnih žrtev znaša torej dosedanja bilanca draginskih izgrezov že strahotno število let, ki jih bodo morali presedeti „izgrezniki“. Koliko eksistenc je uničenih, koliko družin pahnenih v bedo! In kake „zločine“ so povzročili ti obsojenci, ki jih dunajska justica tako eksemplarično kaznuje? Pobili so par šip in svetilk in štirje policaji so bili lahko ranjeni. In za te pobite šipe in razbite svetilke ter za štiri malce opraskane policaje je moralo pet ljudi umreti, veliko število jih izgubi svobodo za dolgo časa, največje pa je število tistih, ki bodo zaradi te razredne justice živeli v bedi in pomanjkanju!

r Uničevanje živil. Dne 15. m. m. je bilo v Pragi pod predsedstvom kneza Schwarzenberga izredno glavno zborovanje industrijskega društva za špirit. Zborovanja se je udeležilo 300 izdelovalcev špirta. Predsednik I. Bauer je poročal o letošnjem slabem pridelku krompirja, zaradi česar se nahaja špiritna industrija v jako „mučnem položaju“. Zato se je obrnil odsek na finančno ministrstvo, naj dovoli, da bi se izdeloval špirit še iz drugih redilnih snovi in ne samo iz krompirja. Odgovor finančnega ministrstva je povoljen. Govornik je predlagal, da bi se delal špirit tudi iz riža in koruze. Poslali so na finančno ministrstvo brzojav, da bi se dovolili ugodni železniški tarifi za riž in koruzo, ki se uporablja za špirit. V času splošne druginje hočejo torej izdelovalci žganja uničevati tako važna živila kakor riž in koruzo ter jih izpreminjati v strup!

Rupert Novak

I. koroška izdelovalnica godal

Ebenthalerstraße Nr. 3. Celovec. Ebenthalerstraße Nr. 3.

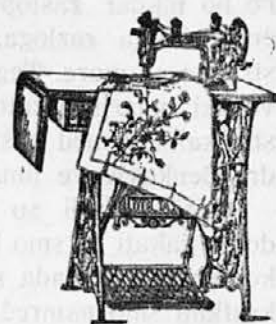

priporoča harmonike s finimi jeklenimi glasnicami (Stahlstimmen) in krepkimi basi. Popravila vseh vrst se najceneje računajo. Izmenjavajo se tudi stare harmonike proti novim.

I. Jax & sin

Ljubljana

Dunajska cesta št. 17

priporoča svojo bogato zalogo

šivalnih strojev

za rodbino in obrt.

Pisalni stroji „Adler“.

Vozna kolesa.

Ceniki zastonj in franko.

Izdelovanje drož.

Edina narodna tvrdka te stroke opremljena z najnovejšimi stroji. Gospode pekarje, mokaerje in trgovce vabim, da poskusijo drože domačega izdelka. Od štirih kilogramov naprej pošiljam po pošti franko.

Prva ljubljanska izdelovalnica žitnih drož.

Maks Zalokar, Ljubljana.

Konsumno društvo rudarjev v Hrastniku

priporoča

svojo bogato zalogo

špecerijskega in manufakturnega blaga, kakor tudi čevlje za otroke in odrasle.

Vse po jako nizki ceni.

Delavci! Dolžnost Vaša je, da podpirate svoje podjetje. Član lahko postane vsak.

Žepni koledar

za delavce sploh in prometne služabnike za navadno leto 1912

je izšel te dni. Koledar je izredno praktično sestavljen za vsakogar. Sezite po njem, dokler ne poide.

VSEBINA: Koledar in kalendarij. — Centralni sedeži strokovnih organizacij. — Kolkovna lestvica. — Poštni in brzojavni tarif. — Inozemske in domače denarne vrednosti. — Stare in nove mere. — Koliko plačam osebne dohodnine. — Koliko plačam vojne takse. — Obsežnost Avstro-Ogrske in število prebivalstva. — Avstr. ustavne vlade. — Socialno-demokratski poslanci v avstrijskem državnem zboru (1911). — Glasovi slov. soc. demokratov pri državnozborni volitvi 1911 (skupaj). — Koliko glasov so dobile posamezne stranke v Avstriji pri državnozbornih volitvah (1907 in 1911). — Politiške in narodnostne skupine v avstr. državnem zboru po volitvah (1907 in 1911). — Kako se varujemo kolere. — Kakšno delo opravljajo naši zaupniki. — Kdo neki je železničarjem pomagal. — Priporočljive knjige in knjižice iz domačih založb. — Kultura in žensko gibanje. — Kje so delavci najslabše plačani. — Prof. I. T. Masaryk (slika). — 200 besed tujk in njih pomen. Beležke.

Cena trdo v platno vezanemu izvodu 1 K, po pošti 10 vin. več. — Organizacije dobe primeren popust. — Naroča se pri upravi „Zarje“ v Ljubljani.

Priporočamo našim
-- gospodinjam --

== iz EDINE Slovenske Tovarne v Ljubljani ==

KOLINSKO CIKORIO!

Izdajatelj in zalagatelj Ignacij Sitar in Martin Repovš. — Odgovorni urednik M. Čobal v Zagorju. — Tiska Učiteljska tiskarna v Ljubljani.